

't Barre Land 2021-2024

PROGRESSIEF REPERTOIREONDERZOEK: DE SLAAPWANDELAARS

't BARRE LAND bestaat in 2021 dertig jaar. Aan alles is te merken dat het gezelschap een nieuwe aansluiting heeft gevonden met het veld en het publiek: lovende recensies, stijgende publieksaantallen, selectie voor het Theater Festival 2019, toename van speelbeurten en samenwerkingsverzoeken.

't Barre Land (verder genoemd 'BL') is specialist in repertoiretoneel voor de kleine zaal. *Pragmatisch* in de aanpak, *ideeël* in de collectieve werkwijze van een groot ensemble, *principieel* in het onderzoek van toneel en repertoire. Deze driehoek van pragmatiek, idealisme en principes kenmerkt het gezelschap.

Wij zijn gefascineerd door denkpatronen en hanteren een lichtvoetige en driftmatige speelstijl. BL richt zich op de *emancipatoire* kant van kunst. De ideeën die ons kunnen bevrijden van blinde vlekken, de opwinding van een nieuwe ontdekking. Toneel is een oefening in vrijheid van denken.

Naast het produceren van artistiek-hoogwaardige en uitdagende voorstellingen ziet BL de overdracht van onze ervaring en enthousiasme voor het toneel als een wezenlijk aspect van het gezelschap.

Margijn Bosch, Czeslaw de Wijs en Vincent van den Berg vormen de artistieke basis van BL. Carole van Ditzhuyzen speelt jaarlijks in één voorstelling en krijgt een residentie aangeboden. Esra Merkel is verantwoordelijk voor de marketing en voor de zakelijke ondersteuning wordt een bureaumedewerker aangetrokken.

De komende vier jaar ontwikkelt BL activiteiten die onder te verdelen zijn in grote ensemblevoorstellingen in de kleine zaal met tien spelers, coproducties en een studio als open werkruimte. Wij schetsen de plannen waarmee we bouwen aan een nieuw *open* collectief ensemble van toneelspelers uit verschillende generaties: een dynamische werkomgeving waarin *onderzoek* centraal staat. Alle activiteiten in dit plan bestaan uit een combinatie van vier basiswaarden: ensemblespel, repertoire-onderzoek, maatschappelijk engagement en kennisoverdracht.

Historie – een nieuwe start

In 1991 wordt BL opgericht door Martijn Nieuwerf, Czeslaw de Wijs, Jacob Derwig, Peter Kolpa, Vincent van den Berg en Ellen Walraven. Binnen een paar jaar ontwikkelt het gezelschap zich tot een twaalfkoppig collectief, een eigenzinnige combinatie van dramaturgen en toneelspelers, met als thuisbasis Utrecht.

Als in 2013 de structurele subsidie wegvalt, besluit BL door te werken als Amsterdams gezelschap, in de stad waar ze sinds lang een opvallende positie inneemt tussen het andere toneelaanbod. In de situatie zonder subsidie is het voltallige ensemble niet overleefbaar te houden, maar het lukt om binnen wisselende samenstellingen door te werken. Soms met steun van partners zoals Comp.Marius. Of met Discordia, waarmee we onder de naam *Pointless International* een serie clownsvoorstellingen starten, waarvan in 2022 deel vier op het programma staat.

31 december 2016 brandt de decoropslag van Discordia en BL af. Dit is achteraf gezien – naast de enorme schok – het symbolische moment voor een nieuw begin. Vanaf dat moment maakt BL toneel met bijna niks. *Plattegrond van de Kunst en omstreken* is letterlijk back to basic: Margijn, Czeslaw en Vincent staan voor het eerst met z'n drieën op het toneel in een voorstelling gebaseerd op hun vroegste toneelherinneringen.

Marijn Lems: *Iedere minuut voelt als een klein wonder, als doodsverachting, microheroïek. Waar sommige andere gezelschappen als antwoord op de dreigende ondergang in hun creaties in artistieke verongelijkheid verzeild raakten, lijkt 't Barre Land levenslustiger en tegelijkertijd kwetsbaarder dan ooit.*

Loek Zonneveld: *Zo leeg als de ruimte is, zo vol is de blokhut van het archief in hun hoofden. Ze koesteren hun vertellingen als teruggevonden speelgoed. En het is een godsgeschenk om naar ze te luisteren. Omdat alles zo aantrekbaar is, zo dichtbij.*

In 2018 volgt het project waar alles bij elkaar komt. Met *Hin und Her*, een politieke komedie uit 1932, staat BL op de vloer met een groot ensemble van spelers uit verschillende generaties, het publiek weet de voorstelling te vinden en inhoudelijk vindt de voorstelling veel weerklank.

Jair Stranders over *Hin und Her*: *Ik heb dit voorbeeld gebruikt om te verduidelijken hoe je 'actueel' of 'politiek' kunt zijn zonder te vervallen in 'koeienletterstheater'. Het publiek vertegenwoordigt de actualiteit, zij kent het nieuws van de dag en past deze kennis spontaan toe op wat op het toneel verbeeld wordt. Nergens wordt tijdens de voorstelling de waan van de dag er met de haren bijgesleept. Het hoeft ook niet, het publiek legt zelf de parallellen tussen de gebeurtenissen in het stuk en die waar onze kranten en 'newsfeeds' vol mee staan.*

Laat iedereen, ook parlementsleden, het kabinet, medewerkers van de IND, eens naar déze voorstelling gaan. Ze zullen daar een hoog niveau kunstenaarschap aantreffen vol humor en slimheid, en niet geconfronteerd worden met geheven vingertjes, expliciete werkelijkheid en activisme.

Wij noemen het zelf een zoektocht naar 'nieuwe vormen van maatschappelijk engagement'. Deze omschrijving komt uit de voorstelling *1991*, gebaseerd op het werk van Dubravka Ugrešić over de donkere kanten van het nationalisme in Europa. De nadruk op maatschappelijk relevante aspecten zetten we door in de plannen voor de toekomst.

Dat *Hin und Her* in de selectie van het TheaterFestival 2019 is opgenomen, is een erkenning van de nieuwe weg die het gezelschap is ingeslagen. BL duikt op in de lijstjes die traditiegetrouw aan het einde van het seizoen verschijnen. Kester Freriks omschrijft in de Theaterkrant in de categorie 'meest geëngageerde werk' de voorstelling als de perfecte vorm van 'subtiel engagement'. Karin Veraart noemt BL in de Volkskrant als 'beste gezelschap': *Ongelooflijk hoe deze groep met alle tegenslagen van de afgelopen tijd zich geweldig veerkrachtig toont en dan weer 'gewoon' met prachtig integer en betrokken werk komt.*

Progressief repertoire-onderzoek

Op de vraag: 'Wil je zeggen dat je mensen die zich nu met repertoire bezighouden eigenlijk conservatief vindt?' antwoordt een criticus in De Theatermaker: 'Ik moet toegeven dat die link tussen repertoire en conservativiteit bij mij op de loer ligt. Met het spelen van repertoire worden de oude waarden herbevestigd, en vooral die van een witte, welgestelde middenklasse. Dit beeld is gevormd door de manier waarop BIS-gezelschappen het repertoire presenteren, als publiekstrekkers in de grote zaal.' In de slijpstream van deze ontwikkeling is het spelen van het repertoire in de conservatieve hoek terecht gekomen.

BL claimt het repertoire als experimenteel, niet voorbehouden aan de grote zaal, vooruitstrevend en waarden verleggend. Wij positioneren ons als voorvechters van progressief repertoire-onderzoek. Dit is een pleonasme, maar soms is nadruk op bepaalde elementen nuttig in het 'reframen' van een woord.

Wij vatten repertoire op in de ruime zin van het woord. Klassieke stukken, vergeten stukken, herschreven en nieuwe stukken, maar ook romans, poëzie of essays. Yoeri Albrecht, directeur van De Balie, verbaast zich na afloop van *1991* dat hij zich niet had gerealiseerd dat je van essays theater kon maken. En Freriks noemt deze voorstelling in dat kader een 'mijlpaal in de theatergeschiedenis'.

Als je repertoire bestudeert, onderzoek je het toen vanuit nu, en tegelijkertijd het nu vanuit toen, op zoek naar mogelijkheden voor de toekomst. In een poging om de geschiedenis te herkennen terwijl je er juist middenin zit (in de woorden van Geert Mak). Het is een vorm van tijdreizen: je verplaatst je in de gedachten en stijl van iemand anders, op een andere plek, in een andere cultuur, in een andere tijd. Onze aandacht richt zich op het trekken van parallellen tussen verschillende werelden en perspectieven, op de achterliggende mentaliteit, de complexiteit en het paradoxale karakter daarvan. Wij onderzoeken onze eigen dubbelhartigheid, in plaats van het reduceren van de wereld om ons heen in termen van goed en kwaad.

Door het toneel te bestuderen, bestuderen wij de wereld. Door de taal te bestuderen, bestuderen wij de werking van ons denken. Dramaturgie is een vorm van politiek bedrijven, maar dan binnen een gefingeerde wereld.

Nieuwe opvattingen van maatschappelijk engagement: De Slaapwandelaars

In 1931/32 verschijnt een romancyclus in drie delen van Herman Broch: *De Slaapwandelaars*. Hoewel Broch minder bekend is dan tijdgenoten als Proust en Kafka, schaarft hij zich met deze trilogie onder de belangrijkste romanvernieuwers van de twintigste eeuw. Het is een overdonderend werk, imponerend en zelfs beangstigend door z'n intellectuele kracht. Broch analyseert de ontwikkelingen die tot de grote uitbarsting van de Eerste Wereldoorlog leidden met als motto: zijn wij krankzinnig omdat we niet krankzinnig zijn geworden? Hij richt zich op het verval van waarden. De term 'slaapwandelen' die de drie losse delen van de cyclus verbindt, beschrijft het gevoel van een vacuümtoestand die ontstaat als een oud waardesysteem verdwijnt en een nieuw nog niet is ontstaan.

Uiteengevallen is iedere vorm, in een schemerlicht van doffe onzekerheid boven de spookachtige wereld zoekt de mens op de tast zijn weg, als een verwaald kind, aan de leidraad van een of ander kortademig logicaatje door een droomlandschap dat hij werkelijkheid noemt en dat toch niets anders dan een nachtmerrie voor hem is.

In een samenleving waar traditionele waarden hun greep op de mensen verloren hebben, zo kan je Brochs boodschap samenvatten, denkt men streng rationeel en dromerig tegelijk. Het is deze combinatie die Hannah Arendt met de opkomst van het totalitarisme in verband brengt. De mensen blijken nauwelijks in staat hun wereld met elkaar te delen, omdat ze er de taal niet voor bezitten. Ze worden volgens numerieke categorieën verdeeld en ingedeeld. Ze raken bedolven onder een lawine van statistieken, feiten, en gemiddelden, die samen hun normaliteit bepalen. Wat telt zijn niet de waarden waar ze voor staan, maar de vraag of ze *normaal* of afwijkend zijn.

Voor wie na deze gedachtegang Ruttes brief leest voor de 'Normaal. Doen.'-campagne van de VVD is er geen twijfel dat de argumentatie van onze minister-president samenvalt met het totalitaire denken. (*We zullen glashelder moeten blijven maken wat normaal is en wat niet normaal is in dit land.*) Dat klinkt misschien overtrokken, maar is mild vergeleken bij de ideeën van socioloog Willem Schinkel. In een geestverruimend interview geeft hij een vlijmscherpe analyse van het fascisme in Europa. Je wordt er stil van, zo goed is het. Schinkel: *Er is een permanente verschuiving naar rechts, een verschuiving zonder horizon. Waarom? Omdat de liberale orde fundamenteel dezelfde premisse deelt als de fascistische wensdroom: een begrensde gemeenschap die volledig is, en uit individuele personen met heldere, gefixeerde posities en identiteiten bestaat. Liberalen hebben geweld nodig, claimen het alleen geciviliseerder te doen dan de fascisten: een beetje geweld is nodig, geweld aan de grens bijvoorbeeld, geweld in de exploitatie van lichamen, van arbeiders, van vrouwen, geweld in de exploitatie van 'natuur'. Maar wat hiermee gebeurt, is een opschuiven van het hele spectrum richting fascisme terwijl men tot de laatste seconde redelijkheid en fatsoen kan blijven claimen.*

Als Schinkel gevraagd wordt wat we moeten doen om daaraan te ontsnappen, antwoordt hij: *We moeten beginnen bij onze onvolledigheid, bij ons nog niet weten hoe te leven, en dus bij de radicale weigering van alles wat aangeboden wordt, bij de radicale beknotting van de verbeelding om anders te kunnen leven.* Hier verwoordt hij de opdracht die BL zichzelf stelt: wij zijn onvolledig en zoeken in andere tijden, bij andere culturen, met andere perspectieven, naar de verbeelding van andere vormen van samenleven en andere vormen van denken.

Die vacuümtoestand, het *slaapwandelen*, is het centrale begrip dat onze plannen inhoudelijk verbindt. Het is de term voor een periode waarin totalitarisme en fascisme kunnen opkomen, een periode vlak voor een gewelddadige uitbarsting of grote omwenteling. Hoe zwartgallig Brochs visie ook mag overkomen, hij schreef vanuit de hoop dat er na een crisis een nieuw waardesysteem zou ontstaan. Zijn analyse was gericht op een 'ontwaken' uit de droomtoestand. Aan de hand van het repertoire bestuderen we vier periodes van slaapwandelen in de Europese geschiedenis, uitmondend in de enscenering van de trilogie *De Slaapwandelaars* in 2024.

Activiteiten 2021-2024:

Ensemblevoorstellingen – vier stukken voor tien toneelspelers

Heilige Oorlog

Tijdens een lezing in 1983 snijdt de jonge toneelschrijver Goetz zich met een scheermes in zijn voorhoofd, terwijl hij zegt: *In mijn hoofd gaat een wild dier tekeer. Waarom zit het denken in mij als het slechts een denken is tegen mij? Jullie mogen mijn hersens hebben.* Drie jaar later deelt hij de volgende mokerslag uit met het drieluik 'Krieg'. Een rechtstreekse aanklacht tegen de 'hersenzuigelingen' en de 'nietdenkers'.

Volgens Broch is het onvermijdelijk dat deelsystemen (politiek, militair of economisch) zullen proberen andere deelsystemen te overheersen om de plaats van het verdwenen centrale waardesysteem over te nemen. In *Heilige Oorlog* neemt het geweld de overhand. Het beschrijft een maatschappij die aan totalitarisme wordt onderworpen. Alle grote Europese revoluties worden in het stuk in elkaar geschoven tot één grote revolutie, vormgegeven als een nachtmerrie. Een slaaptoestand waarin alle orde overhoop is gehaald, waarin het geweld overal op straat plaatsvindt, met executies, alleen weet je niet precies wie en waarom er geëxecuteerd wordt, en degenen die de executies volbrengen blijken het zelf ook niet te weten.

De revolutie wordt ingekocht bij een schimmig bedrijf dat geleid wordt door Heidegger (de filosoof die bezweek voor het Nationaalsocialisme). Het bedrijf predikt vrijheid, maar levert totalitarisme. Goetz blaast het stuk op met bier, met bloed, met een woordenbombardement dat op het publiek wordt afgevoerd en in het laatste bedrijf voert hij de Klagende Burger op die in een ijzingwekkende monoloog alles om zich heen doodslaat en vervolgens door het toneelstuk waarin hijzelf speelt, begint te roepen dat het hem te lang duurt: *Idioten, als jullie niets weten van de tijd, weten jullie niets van het toneel. Een stuk duurt anderhalf uur, nooit langer, vijftien minuten vóór de pauze, een half uur na de pauze afgelopen.*

Heilige Oorlog is het meest uitgesproken stuk over de huidige gewelddadige maatschappij dat we kennen. Punk, provocatief, eclecticisch, als een denderende partituur, onopgesmukt en in your face.

Gevaarlijke Brieven

Les Liaisons Dangereuses wordt vaak opgevoerd als een nietsontziend verleidingsspel. Maar de oorspronkelijke brievenroman van Laclos kan ook gelezen worden als een politieke roman, gesitueerd vlak voor de Franse Revolutie, die een maatschappelijk kruitvat blootlegt dat een paar jaar later tot ontploffing komt. De hoofdpersonages zijn libertijnen. Ze verwerpen moraal, religie of geweten in het streven naar absolute vrijheid. Iedereen die de natuurlijke drift wil beperken, is misdadig: de libertijn wil een strikt amorele maatschappij. De verwoestingsdrang die door de hele roman waart, voorschaduwet het geweld van de Rode Terreur.

BL vermengt *Les Liaisons Dangereuses* met een andere brievenroman uit dezelfde periode, *Perzische Brieven* van Montesquieu. Hierin wordt de westerse maatschappij beschreven vanuit het oogpunt van twee buitenstaanders. Usbek en Rica reizen door Europa en doen in brieven verslag van wat er gebeurt op straat, in het theater, in de salons en cafés. Deze onbevangen blik van de buitenstaander geeft Montesquieu de vrijheid om zijn Europese tijdgenoten te bekritisieren en te bespotten. Lichtvoetig laat hij zo alle belangrijke maatschappelijke onderwerpen voorbijkomen. Een slimme truc om dat wat je aan jezelf niet bevalt in de mond te leggen van een ander, terwijl je tegelijkertijd een alternatief biedt met beelden van de cultuur van die ander.

De regels van het spel

In 1939 verschijnt *La Règle du Jeu* van Jean Renoir in de bioscopen en komt onmiddellijk op de index van verboden films te staan. Op de drempel van de Tweede Wereldoorlog toont Renoir een samenleving die in snel tempo de menselijke maat uit het oog verliest en op het randje van de afgrond balanceert.

Esser (Theatergroep) en De Wijs schrijven op basis van deze film een nieuwe tekst als het vervolg op *Rijen*, dat De Wijs in 2014 schreef voor een tienkoppig ensemble. *De regels van het spel* speelt in een ineens stortende toneelwereld, tijdens de première in een groot theater.

De Slaapwandelaars

Het vier jaar durende onderzoek naar de vacuümperiodes in de geschiedenis vindt zijn sluitstuk in de opvoering van het hyper-actuele drieluik *De Slaapwandelaars*, als één avondvullende voorstelling.

Elk deel van deze trilogie is geschreven in de stijl van de tijd waarin het speelt: *Pasenow of de romantiek* (1888), *Esch of de anarchie* (1903) en *Huguenau of de zakelijkheid* (1918). Het eerste deel, geschreven in romantisch classicistische stijl als Goethes *Wahlverwandschaften*, draait rond een militair die wanhopig houvast zoekt bij de oude waarden, voor wie het uniform letterlijk een tweede huid is, die zelfs in zijn huwelijksnacht zijn uniform niet uit wil trekken. Het tweede deel is rommeliger, speelt grotendeels op straat en in kroegen en de hoofdpersoon is een ontslagen kantoorbediende. Hij slaat zijn vrouw, chanteert zijn collega's, maar deinst nog terug voor moord. De koortsachtige sfeer doet denken aan *Berlin Alexanderplatz* van Döblin. Het derde modernistische deel valt met niets te vergelijken. Het bestaat volledig uit fragmenten. Centraal in de roman staat een feuilleton-essay over het verval van waarden dat te beschouwen is als de filosofische verantwoording van de cyclus. Hier introduceert Broch de figuur Huguenau, een jonge zakenman die onder de wapenen wordt geroepen. Huguenau is het angstbeeld van de moderne mens. Hij is het voorbeeld van de nieuwe functionaris die waardenvrij denkt, altijd 'rationeel' handelt en wie niets te verwijten valt ook al blijkt zijn handelen misdadige gevolgen te hebben. Modelburger en moordenaar tegelijk. Huguenau heeft model gestaan voor het beeld van Eichmann bij Hannah Arendt. Zulke mensen zijn de ergste misdadigers, volgens Arendt, omdat ze niet worden gestoord door schuldgevoel; je kunt geen beroep op hun geweten doen omdat ze zich keurig aan de regels houden en zich normaal gedragen. Normaliteit kent geen moraal.

Coproducties

Elk jaar maakt BL een nieuwe voorstelling met één van de coproductiepartners: Comp.Marius, De NweTijd, Maatschappij Discordia. Naast de artistieke verrijking dienen ze twee praktisch doelen: het bereiken van een breder publiek en het uitbreiden van speelplekken in België.

Comp.Marius is een Antwerps gezelschap, gespecialiseerd in openluchtvoorstellingen. Sinds 1997 werken wij onregelmatig regelmatig samen.

Meteen na de aankondiging van de kunstbezuinigingen in België door minister-president én minister van cultuur, Jan Jambon, vatten Kris van Trier (Comp.Marius) en Vincent van den Berg het plan op een voorstelling te maken, zo direct mogelijk op de actualiteit, gebaseerd op het werk van de Weense satiricus Thomas Bernhard. In de roman *Oude Meesters* zit een muzikfilosoof al 36 jaar om de dag in het Kunsthistorisch Museum voor een schilderij van Tintoretto: Man met witte baard. *Deze steeds dommer wordende regeringen zullen er wel voor zorgen dat er in dit land binnenkort geen enkele cultuur meer is. De atmosfeer wordt steeds cultuurvijandiger, van jaar tot jaar wordt ze cultuurvijandiger en alles wijst erop dat binnen niet al te lange tijd Oostenrijk een volkomen cultuurloos land zal zijn.*

Niet alleen de Nederlandse Baudet wil terug naar de kunst van voor 1900, ook zijn Vlaamse pendant Jambon verkiest de ‘Vlaamse Meesters’ boven de moderne kunstenaars: hij bezuinigt 60% op de incidentele projectsubsidies. *De zogenaamde Oude Meesters hebben altijd alleen de staat gediend of de kerk gediend, wat op hetzelfde neerkomt. Iedere penseelstreek, al is hij nog zo geniaal, van deze zogenaamde Oude Meesters is een leugen. Wereldopsmukschilders. Godsdienstleugenachtige decoratiehelpers van de Europese katholieke dames en heren.* Moe van alle stand-up comedies, besluiten Van Trier en Van den Berg een *Sit-Down Comedy* te maken. #1: *Oude Meesters* speelt in april 2020 in Antwerpen en reist in 2021 langs de kleine zalen van Nederland en België. *Sit-Down #2* vindt plaats in 2024.

Sinds 1994 werken wij met grote regelmaat samen met zielsverwant **Maatschappij Discordia**. Onder de naam *Pointless International* start in 2014 de serie Engels gesproken internationale clowns-voorstellingen voor volwassenen. Een herintroductie van klassieke clowns-scènes in het theater voordat ze definitief uit het collectieve geheugen zijn verdwenen. De clowns demonstreren al hun onkunde om welke onderneming dan ook tot een succesvol eind te brengen. Inmiddels staan er 34 acts op het repertoire, waaronder 'The sleepwalker' – een scène vol bedrog en overspel en met schaamteloze publieksparticipatie. Op dit moment durven de clowns echter de slaap niet meer te vatten. Ze zijn klaarwakker! Voor *Pointless International plays: Point of No Return* (2022) worden 10 nieuwe acts toegevoegd, de laatst overgebleven scènes, die waar ze nog niet eerder hun handen aan durfden te branden. Als de clowns eenmaal zijn begonnen aan *Point of No Return* zijn ze niet meer te stoppen. Zoals het beroemde aforisme van Kafka: 'Beyond a certain point there is no return. This point has to be reached.'

De Nwe Tijd is het Antwerpse gezelschap van Freek Vielen, Rebekka de Wit en Suzanne Grotenhuis. Op bewonderenswaardige wijze is het deze makers gelukt in korte tijd een eigen plek in het Vlaamse toneelveld te veroveren. De Nwe Tijd heeft ons uitgenodigd om samen *Op de rok van het universum* te maken naar het boek van P.C. Hooft-prijswinnaar Tonnus Oosterhoff (première januari 2021). Als vervolg op deze nieuwe samenwerking staat voor 2023 de eerste Nederlandse encensering van het stuk van Nobelprijswinnaar Peter Handke gepland: *Immer noch Sturm*.

In deze toneeltekst keert Handke terug naar zijn geboortegrond in Slovenië. Elk bedrijf begint op dezelfde plek, maar in een ander jaar in de familiegeschiedenis vanaf 1936. Het laat zien hoe de actualiteit doordrongen is van de geschiedenis; in alle details wordt de complexe vervlechting en de botsing tussen heden en verleden voelbaar. De voorstelling is een inhoudelijk vervolg op *1991*, gebaseerd op het werk van de 'Kroatische' schrijfster Ugrešić waarin zij fantaseert dat zij op een dag de krant openslaat en op een artikel stuit van een collega van de andere kant, over de Servische cultuur van leugens. 'Op die manier,' zegt zij, 'is mijn tekst maar een half verhaal, een halve waarheid.' Handke is die collega van de andere kant. Een wondermooi stuk en het is verbijsterend dat het nog niet in Nederland is opgevoerd. De vertaling wordt gemaakt door Erik Bindervoet.

Studiowerk: het open ensemble

In 1908 begint Gordon Craig met Stanislavski aan de beruchte encensering van *Hamlet* bij het Moskous KunstTheater, waarvoor hij een revolutionair decor ontwerpt. De samenwerking eindigt in een debacle als na alle tegenslag en onenigheid op de laatste dag voor de première, het decor instort en in brand vliegt. Toch gebruikt hij in *De kunst van het theater* zijn ervaringen met het Moskous KunstTheater om het model te ontwerpen voor zijn ideale toneelgezelschap: opgezet als een school, waarin iedereen – spelers, artistieke leiders, technici – in continuïteit studeren en het toneel onderzoeken op ongekende mogelijkheden.

Het gezelschap bestaat uit verschillende generaties toneelspelers, een mix van leerlingen en ervaren spelers. Er worden nieuwe voorstellingen gemaakt, oude op het repertoire gehouden en experimentele proefvoorstellingen in besloten setting gepresenteerd.

Dit beeld van een toneelgezelschap dat Craig schetst, staat symbool voor het nieuwe open ensemble waarmee BL de komende jaren voorstellingen maakt. Vanwege de meerstemmigheid en meerlagigheid, het plezier en de virtuositeit van samenspel en vooral vanwege de enerverende live-ervaring voor het publiek van een groot ensemble in de intieme sfeer van de kleine zaal.

Wij willen onze ervaring en werkruimte delen door verschillende generaties toneelspelers en studenten onderdeel te maken van het gezelschap, toneelschoolvoorstellingen binnen onze praktijk te betrekken en een residentie te creëren. Binnen de studio vindt de ontmoeting plaats. En de kennisoverdracht die wij tot één van onze kernopdrachten rekenen.

Residentie

Carole van Ditzhuyzen krijgt de komende vier jaar een residentie aangeboden. Carole is een bijzondere maker en een verbluffend goede toneelspeler. Momenteel speelt zij de hoofdrol in *Bloedlink* van DOX, waar zij ook leidinggeeft aan nieuwe talenten. Sinds 2006 kruisen onze paden, met als laatste wapenfeit *Hin und Her*.

Ze speelt één keer per jaar in het ensemble mee en krijgt daarnaast ruimte en middelen voor een eigen onderzoeksproject. In *De ik die ik niet ben* (werktitel) werkt Carole op basis van het boek *Terug naar Reims* van socioloog Eribon toe naar een solo met beatboxer Abdelhadi Baadi. Eribon duikt in de geschiedenis van zijn familie en hun arbeidersmilieu en analyseert de radicale omslag van die arbeiders van de Communistische Partij naar het Front National. Hij gebruikt daarvoor de term 'gespleten habitus'. In *De ik die ik niet ben* gaat Carole terug naar de familie van haar stiefvader om haar eigen gespleten habitus te bevragen.

Toneelscholen

Als onderdeel van de studio maakt BL elk jaar een voorstelling met studenten van de toneelschool in Utrecht en in Amsterdam.

Margijn is sinds 2012 als speldocent en mentor verbonden aan de HKU en Vincent sinds 2016 aan de ATKA, waar hij de omwenteling van de school onder de nieuwe artistieke leiding mee heeft vormgegeven. Harm van Geel, artistiek directeur, HKU-acteursopleiding: *De kunstenaar is iemand die zelfstandig nadenkt over zijn eigen drijfveren ten opzichte van hetgeen hij wil maken en met deze bagage deelneemt aan de groep waarmee hij gezamenlijk iets wil maken. Dit vinden we in de meest pure vorm terug in de werkwijze van BL, daarom werken we samen en bepalen zij ook weer voor een gedeelte de signatuur van onze opleiding.*

Studenten van deze toneelscholen zullen ook betrokken worden bij onderzoeksprojecten en/of meespelen in de voorstellingen van BL, om zo ook onze signatuur te bevragen en mede te bepalen.

Er is een grote behoefte aan 'andere verhalen', tegelijk zien wij dat de kennis van 'het repertoire' aan het verdwijnen is. Deze twee dingen staan in onze analyse niet los van elkaar. We gaan daarom leesavonden organiseren samen met studenten en docenten die over een grote ervaring beschikken op het gebied van culturele diversiteit. Het bestuderen van (nieuw) repertoire en het verzamelen van referenties is een langzaam en oneindig proces, waarin de kunstenaar gaandeweg parallellen ontdekt die dwars door culturen en tijden lopen, en waar naar verloop van tijd samenhang in zal ontstaan.

Contextprogramma

Poëziecentrum Perdu organiseert speciale programma's onder de noemer *De Avonden* voor het stimuleren van bijzondere literatuur. BL gaat drie *Avonden* per seizoen verzorgen. Dichters van verschillende generaties en achtergrond worden uitgenodigd om een nog niet eerder vertaalde toneeltekst te vertalen. Tijdens de *Avonden* wordt een eerste openbare encensering georganiseerd. De volgende dichters worden benaderd: Dean Bowen, Martin Reints, Michael Tedja, Nisrine Mbarki, K. Michel en Radna Fabias.

Aan de hand van de thematiek van de ensemblevoorstellingen maken we met politiek-cultureel centrum De Balie twee contextprogramma's per seizoen. Na een indringende avond vorig jaar onder de titel *1991, a New Wave of Nationalism is Haunting Europe* met Albrecht, Ugrešić en BL voor een uitverkochte zaal in De Balie, ontstond het enthousiasme om deze samenwerking te continueren. Samen met toneelspeler en filosoof Martijn de Rijk maken we jaarlijks een speciaal contextprogramma voor het filosofiefestival Brainwash.

Progressieve Repertoireweken

In '22 en in '24 staan twee edities van de Progressieve Repertoireweken gepland, in samenwerking met Kikker en Frascati. Wat daar gaat gebeuren... dat weten we nog niet. Het zal voortkomen uit alle projecten en samenwerkingen die we hebben opgezet, met zoveel mogelijk mensen die daaraan hebben meegedaan. Met materiaal dat is ontdekt of is blijven liggen, met de mogelijkheid om de schoolprojecten terug te laten komen, oude voorstellingen in nieuwe bezetting te hernemen, als een groot tijdelijk repertoire-ensemble.

Daarnaast is BL sinds jaar en dag Discordia's partner in crime bij de maandelijkse *Republiek* in De Balie en de roemruchte, onvoorspelbare Belgisch-Nederlandsche Repertoirevereniging *De Veere*, met ieder jaar een nieuwe editie in Frascati.

Prestatiegegevens 2021-2024:

Per jaar:

- vier *ensemblevoorstellingen*, gemiddeld 20 avonden, kleine zalen in Nederland/België;
- vier *coproducties*, gemiddeld 27 avonden in Nederland/België;
- *studiowerk* met een residentieplek, toneelschoolvoorstellingen, Progressieve Repertoireweken en contextprogramma's.

Om de uitvoerbaarheid van onze plannen te onderzoeken, hebben we een ronde gemaakt langs de theaters die ons programmeren. Daaruit kwam naar voren:

- Focussteden zijn Amsterdam en Utrecht. Frascati en Kikker committeren zich nadrukkelijk aan onze plannen, bieden ruimte aan de voorstellingen en de Repertoireweken.
- Theater Rotterdam, HNT, Toneelschuur, Monty en Corrosia spreken de wens uit om de programmering uit te breiden naar twee nieuwe voorstellingen per seizoen.
- Theater a/d Rijn, De Nieuwe Vorst, Schouwburg Amstelveen en Ins Blau blijven jaarlijks de ensemblevoorstellingen programmeren en maken per coproductie een keuze.

Het enthousiasme waarmee op onze plannen is gereageerd door bovenstaande theaters en de garantie van speelbeurten geeft aan dat de draagkracht voor onze voorstellingen zo is gegroeid dat onze plannen realistisch zijn.

Daarnaast hebben wij de ambitie om opnieuw een plek te verkrijgen in Groningen, Eindhoven en Maastricht en nieuwe plekken te vinden in Deventer, Zwolle of Nijmegen.

De repertoireweken in Utrecht (2022) en in Amsterdam (2024) staan gepland voor drie weken per stad, De Veere speelt jaarlijks twee weken. De Republiek (maandelijks) en het contextprogramma (jaarlijks zes avonden) zijn ondergebracht bij de overige activiteiten.

Wij treden gemiddeld 64 avonden per jaar op, waarvan 26 in Amsterdam, 23 in de rest van Nederland en 15 in het buitenland. Het aantal geschatte bezoekers bij deze activiteiten is gemiddeld 5750 per jaar. De schattingen voor de ensemblevoorstellingen zijn gemaakt op basis van recente cijfers van *Hin und Her*, gemiddeld 90 toeschouwers, groeiend naar 100 per voorstelling. Schattingen voor de coproducties zijn gebaseerd op gegevens van coproductanten (in België), gecombineerd met onze gegevens (in Nederland). De publieksaantallen van het studiomerk worden beperkt door de zalen waarin de programma's spelen: de repertoireweken en De Veere in Frascati 3 met een maximum van 45 toeschouwers en de repertoireweken in Utrecht op locatie (werfkelder).

NB:

In onze plannen is sprake van een (financiële) schaalvergroting ten opzichte van 2017-2019, omdat we twee voorstellingen per jaar gaan maken en middelen vrijmaken voor een residentieplek en speciale repertoireweken. Als peiljaar is vooral 2018 representatief, omdat dit het enige jaar is dat wij twee (gedeeltelijk) gesubsidieerde voorstellingen speelden. De eigen inkomsten van 2018 komen nagenoeg overeen met de begroting 2021-2024. De totale lasten vallen in '21-'24 hoger uit omdat in 2018 de beheer- en voorbereidingslasten voor personeel zijn geminimaliseerd om de projecten mogelijk te maken. Wij volgen het aangegeven subsidieadvies van FPK. Zoals aangegeven, hebben we de draagkracht en praktische haalbaarheid van de plannen zorgvuldig getoetst bij theaters en partners.

Marketing en context

Verantwoordelijk voor marketing en context is Esra Merkel. Sinds de voorstelling *1991* is zij vast verbonden aan BL. Met Umland en Nineties Productions heeft zij drie collectieven in haar portefeuille. Zij beschikt over een groot netwerk en goede contacten met theaters en pers.

Bij honorering van deze aanvraag is weer continuïteit binnen de marketingstrategie gegarandeerd. Er liggen grote kansen om BL stevig te positioneren binnen de rest van het aanbod, publieksonderzoek uit te werken, een groter publiek te bereiken en een duurzame relatie met trouw en nieuw publiek te onderhouden.

Doel

Het doel van BL is om zoveel mogelijk mensen op een positieve en uitdagende manier te betrekken bij ons progressief repertoireonderzoek. Daarnaast bieden we in het studiomerk ruimte voor ontmoeting en innovatie.

Hoofddoelgroepen

I. Theaterbezoekers

- a) die niet eerder bij BL zijn geweest;
- b) trouwe bezoekers;
- c) publiek dat BL is kwijtgeraakt;
- d) mensen werkzaam binnen toneel of op kunstopleidingen.

2. literair, politiek-maatschappelijk of filosofisch geïnteresseerden die niet of nauwelijks het theater bezoeken.

Binnen deze groepen wordt onderscheid gemaakt tussen jongeren, studenten en ouderen.

De marketingactiviteiten richten zich op de zichtbaarheid van het 'merk' 't Barre Land en op het aangaan en onderhouden van duurzame relaties.

Kernwaarden van dat merk zijn: maatschappelijk betrokken, speels, literair, en met liefde voor theatertradities. De voorstellingen onderscheiden zich door het intellectuele niveau binnen een open en spontane speelstijl. De content bij de voorstellingen is erop gericht om de drempel te verlagen. Het inhoudelijk bindende motief van 'de slaapwandelaars' wordt consequent gebruikt binnen alle publicitaire activiteiten.

Middelen

Onderscheidend beeldmateriaal offline: - Affiches en drukwerk ontworpen door Vincent en Letterpress Amsterdam. Gebruik van drukletters met nadruk op taal doet recht aan het literaire karakter van de voorstellingen en is herkenbaar tussen andere ontwerpen.

Online: - Foto's, snapshots, selfies in consequente herkenbare stijl om de binding met het ensemble te vergroten;

- Animaties van Sarah Jonker voor het slaapwandelaarsmotief, specifiek per voorstelling.

Zichtbaarheid offline: Uitladders, seizoenbrochures, verspreiding flyers en affiches.

Online: - Instagram: 1481 volgers; gemiddeld per beeld 80 likes; doel: merkversterking;

- Facebook: 983 volgers; doel: blog en betaalde advertenties;

- Nieuwsbrief: 900 adressen; doel: verdieping, binding;

Overige online: - Maatschappijkritische en culturele onlineplatforms: De Correspondent, VICE, One World, de Theaterkrant;

- Website van cultuurvloggers: My Daily Shot of Culture;

- Websites en social media van theaters en coproductiepartners;

- We are Public en Podiumpas: deze initiatieven hebben een zichtbaar effect op het verlagen van de drempel voor nieuw publiek. In sommige gevallen is een verdubbeling van het publiek gerealiseerd.

Ambitie: Een stevige groei online realiseren, minimaal verdubbelen, om nieuwe (vooral jonge) doelgroepen bereiken.

Free publicity

- Dag-/weekbladen: recensies, interviews, vooraankondigingen, tiplijstjes;

- Radio: Nooit meer slapen, Kunststof, Taalstaat, OVT, Nieuws BV;

- Onderhouden van contacten met de pers.

Ambitie: Prominent opgenomen worden in besprekingen op de kunstpagina's. Gebruik makend van de unieke positie van het collectief waarachter veel kennis en geschiedenis schuilgaat met een uitgesproken idee over kunst en maatschappelijk engagement (vooral oudere doelgroepen).

Contextprogramma's in de Balie, Brainwash en Perdu om een breed publiek buiten het toneel te vinden. De publiciteit en inhoud die dit genereert, worden gebruikt als content voor sociale media.

Ambassadeursnetwerk opzetten van oud-studenten uit ons netwerk die werken met theaterscholen voor jongeren zoals de Trap, Jeugdtheaterschool, Hofplein en Rabarber, óf met middelbare scholieren als docent Drama/Maatschappijleer. Zij maken gebruik van educatief achtergrondmateriaal dat wij aanleveren, en rond het voorstellingsbezoek is er een workshop of gesprek met toneelspelers.

De marketing van de coproducties richt zich op het verbinden van de publiekstromen van de gezelschappen. Door verschillen in signatuur (Comp.Marius) en in generatie (De Nwe Tijd) hebben onze partners een ander, nieuw publiek dat ook voor BL bereikbaar wordt.

Publieksonderzoek

De gemiddelde zaalbezetting van een voorstelling van BL is opgebouwd uit een opvallend grote variatie in leeftijden, tussen 16 en 80 jaar. Deze observatie wordt gedeeld door de meeste zalen waarin wij spelen.

De komende jaren brengen we in kaart wie ons publiek is, hoe we het bereiken en waar kansen liggen voor nieuw publiek. Publieksdata wordt verzameld bij theaters en coproductanten. Het onderzoek houden we in eigen hand door middel van publieksenquêtes. Uitbesteden is een te grote investering, afgezet tegen de schaal waarop wij produceren. Direct contact met de zalen en de mensen levert een persoonlijker en duurzaam inzicht op.

De verwachting is dat bij doelgroep 1a) een aanzienlijke groei mogelijk is. Bijvoorbeeld: publiek dat op repertoirestukken van Erik Whien afkomt, verleiden om ook ons repertoire te bezoeken door een 'doublebill' met extra context aan te bieden. Nieuw publiek is te vinden bij doelgroep 2) waar aansluiting op een thematische manier tot stand komt. Bijvoorbeeld: bij *Immer noch Sturm* literatuurlijfhebbers bereiken en mensen met interesse voor het voormalige Joegoslavië, waaronder publiek dat onze voorstelling *1991* heeft bezocht door samen te werken met uitgevers, tijdschriften en contextprogramma's bij Perdu (literatuur) en De Balie (politiek-maatschappelijk).

Organisatie en plaats in de Nederlandse toneelpraktijk

Begonnen als vriendschappelijke gemeenschap is de collectieve vorm van het gezelschap inmiddels een politiek statement. Het collectief kent geen hiërarchische verhoudingen, wel specialismen. Gezamenlijk dragen we de verantwoordelijkheid voor het geheel, bepalen de artistieke koers, produceren de voorstellingen en voeren ze uit.

Het beheer is in alle facetten gericht op *duurzaamheid*. De afgelopen acht jaar is een uiterst efficiënte en goedkope methode van produceren ontwikkeld, met minimale middelen en 'footprint'. Dit is mogelijk door collectiviteit, expertise en de uitwisseling van materieel en werkruimte met verwante gezelschappen.

Ons dertigjarige bestaan wordt gekenmerkt door duurzaamheid van relaties: met toneelspelers waarmee we regelmatig samenwerken, met studenten, met theaters en programmeurs waarmee persoonlijk contact wordt onderhouden, en met het publiek, dat steeds de weg naar onze voorstellingen weet te vinden. De grote loyaliteit die BL bij haar publiek genereert, is bevestigd door onze donateursactie: onlangs deden wij een oproep voor een totaalbedrag van €10.000,- per jaar voor de periode 2021-2024. Binnen twee weken was het streefbedrag ruimschoots bereikt met hartverwarmende steunbetuigingen.

BL neemt door haar omvang een bescheiden plek in binnen het toneel, maar heeft als specialist in ensemblespel voor de kleine zaal een grote impact. De betekenis voor de Nederlandse toneelpraktijk ligt in het experimentele, vooruitstrevende en waarden verleggende *onderzoek* naar repertoire dat zich richt op het trekken van parallellen tussen verschillende werelden en perspectieven. Dit onderzoek komt het best tot z'n recht in de kleine zaal; daar is het publiek te vinden dat geïnteresseerd is in inhoudelijke verdieping en stijlexperimenten. Juist daar wil BL een groot ensemble presenteren, een open ensemble van verschillende generaties om daarmee nieuwe vormen van maatschappelijk geëngageerd toneel te onderzoeken.